

PODĚL UNY

1868

I

COŽ JE TO MILÁ ŘÍČKA TA UNA! NEŽIJE SICE dlouho, ale žije junácky, veselo, krásně! Tam někde v hor- ských „kapličkách“ hercegovinských se rodí, proudí nejprv k západu, pak přímo k severu, pak rovněž přímo k východu, až konečně vrhne se do Sávy, se Sávou do Dunaje, s Dunajem do moře — ryze slovanská je kolébka, pouť i konec její! Což vidí slovanské krásy a slovanské bídy na pouti své!

Jakmile se obrací Una k východu, tvoří přirozenou hranici mezi vojenským Pomezím rakouským a zeměmi tureckými. Teče údolím úzkým, od hřebene posledního vrchu rakouského k temeni prvního vrchu bosenského je největší šíř as míle, na hojných místech sotva půl. Zato se zde stlačila krajinářská krása: levý břeh, příkřejší pravého, bosenského, je hned těsně sem dostupující nahá skála, hned vinice a zahrada, vojenská víska, kukuřicové pole, divoce položené městečko; pravý je pokryt bujnou lučinou, hlubokým hvozdem, občas políčkem, občas jednopatrovým vojenským srubem a pak také městeč- kem, divokým ne pro své položení, nýbrž pro svůj ráz již roz- hodně orientální, svou neupravenost, špínu, ráz nepřátelský. Stejná mají ta městečka jména, naproti „rakouské“ Kostajnici rozkládá se „turecká“ Kostajnica, bleskotu věží v křesťanské Dubici odpovídá bleskot minaretů Dubice mohamedánské, dále pak vlevo Brod i vpravo Brod, zde Hradiště i naproti Hradiště. Jeden národ, jeden jazyk, stejné vzpomínky a stejná poesie, a přec jaký to rozdíl zde a tam! Zde Západ, tam Východ ve všem a ve všem, zde všeobecná hotovost vojenská dle zákona, tam dle zvůle, příkré, nepřátelské poměry k sobě, o nichž by alespoň lid nemusil ničeho vědět, jež by také vy- mizely za dobu velmi krátkou. Příroda rozsila své krásy na obě strany stejně a mezi krásou posetými břehy vine se zele- nými ostrůvky posetá milá Una jako ozdobný pruh. Snad

by ráda připnula k nám tu nevyčerpatelně bohatou, nevy-
slovně nešťastnou slovanskou Bosnu, ale — —

Bylo tak ku čtvrté hodině odpolední, když divoká trojka má vyletěla na poslední hřeben Krasu. V plném lesku letního slunce zářilo pode mnou údolí Uny. „Ej to snad Kostajnica,“ zavrtěl sebou kočí, zde v cestách a místech neobeznalý, a švihnul bičem rovno před sebe. „A co to?“ tázal se udiveně, švihaje bičem zase vpravo. Tam za Unou jako by ze zeleného břehu byl vyrostl vojenský tábor. V pozadí větší kupa dřevěných staveb, pak ještě nějaký, nepravidelný pruh staveb těch, pak ale dlouhé řady domků nízkých, dřevěných, v stejných od sebe mezerách, stejně velké, stejné ve všem všude, jako řada stanů. Je to nejnovější přírost Kostajnice turecké, Turci sem přesídlili část vystěhovalců svých z Bělehradu, aby naproti vojenské Kostajnici měli zde také trochu výdatnější místo.

Jako bleskem nešena byla trojka rázem svrchu dolů. Ale hned u prvních budov kostajnických musili jsme jen krokem dál. Kras zde přistoupil skoro až ku břehu, domky na jeho úpatí a svahu nalepené jsou těsně vedle sebe, tvoří jedinou dlouhou ulici, jediné pak malé náměstí, na němž klášter, celnice atd., avšak celek vypadá jako jesle a je velmi malebný, z protější strany zrovna úchvatný. Přispíváť odtud k dojmu nejen to zelené pozadí, nýbrž i zvláštní výstavnost domků přímo nad Unou visících a připomínajících opět benátský ráz starých městeček istriánských. Ulice je nade všechno pomyšlení nerovna. Dělníci pracují před svými domky, ovce, kozy a prasata přebíhají v stádech volně sem a tam, může se jen velmi pomalu kupředu. Náhle se vozík zarazí. „Aby tě čert — nemůžeš z cesty?“ křičí kočí a švihá bičem.

Před námi na jednosprežném vozíku sedí Turek obrovské postavy, dle bohatého šatstva a bohatě vykládané zbraně v pasu patrně obchodník zámožný. Drží opratě černého svého koníka klidně v ruce, dívá se svým ohnivým okem klidně na nás, vidí, že stojí v cestě, že třeba uhnout, ale neuhne.

„Hej, což neslyšíš, chlape nekřesťanská!“ kleje kočí a švihá bičem Turkova koníka přes hlavu.

„Ej dej mu jednu,“ volá kovář, okovávající kolo vedle, a zdvihá na Turka kladivo.

„Dej!“ volá to z více stran a bič kočího hraje si nad hlavou Turkovou. Ted' teprv lehýnce hne Turek opratí, vozík se trochu pošine, takže nuzně můžem dál. Palčivé oko Turkovo klidně nás sprovází.

„To inžinýr!“ volá kočí na kováře, ukazuje bičem na mne. Dorachotili jsme se až před hostinec. Vešel jsem. Čtvrt hodiny jsem již v stavení, prošel jsem pokoj hostinský, v němž i kulečník, vyšel na síň, na dvůr, přešel schody nahoru a dolů, než jsem našel mimo kdákající slepice jiného živého tvora. Konečně otevrou se černé postranní dvěře a vykoukla z nich černá, nemladá hlava ženská.

„Možno-li dostat světnici?“

„Možno.“

„Možno-li dostat čisté lože?“

„Možno.“

„Umyvadlo, ručník?“

„Možno.“

„Černou kávu?“

„Možno.“

Vyvedla mne do prvního patra. První velká síň s dvěma postelema, druhá menší s jednou, ale u dveří žádná závora.

„To zde nemožno spát pro sebe?“

„Přijde-li někdo!“

„Jen žádného Turka tu nechci!“

„Ty dávám na druhou stranu.“

Postel byla hned bíle převlečena, umyvadlo s ledovou vodou hned přinešeno, káva brzy svařena a k tomu výborna. Záhy jsem byl prost cestovního prachu, převlečen a občerstven.

Sotva jsem se byl upravil, vešel ke mně velitel kostajnický, major T., na něhož jsem měl přátelské doporučení od podplukovníka záhřebského, známého horvatského básníka T.

Major T., muž vzrůstu vysokého, oka jasného, je v obcování kavalírský, příjemný.

„Proplaval jsem se v Uně a můžem ted' k Turkům spolu na návštěvu. Chcete zejtra po hranici dál?“

„Ovšem. Dostanu zde příležitost?“

„O tu není. Ale proč chcete právě v tu stranu?“

„Což je zde nebezpečno? Vždyť se mně přece v Záhřebě řeklo —“

„Máte beztoho revolver s sebou.“

„Ani pomyslení! Ale já tomu nevěřím, že by bylo nebezpečí — a konečně —“

„Ne — není nebezpečí — skoro by se mohlo říci, že je zcela bezpečno — jak pravím, je dosti bezpečno — jsem jakž takž spokojen — ale jsou náhody a máme holotu — také Suziće nechytli ještě, neví se, kde je — je ale na všechn způsob daleko, někde v druhém banálním,*) honí ho tam — víte co, ne je d' t e s á m! Ale teď půjdem k Turkům.“

II

NEŽ JSME DOŠLI DŘEVĚNÉHO MOSTU, BYL NÁS s připojivšími se několika hraničárskými důstojníky již pěkný houf.

Most vede až na malý ostrůvek, na němž rakouská strážnice. Vybudována je pevně z kamene, o jedno patro vysoká, nahoře s odevřenou verandou. Několik kroků dál je dobrá vinárna, jížto i Turci přejí. Náboženství jim sice zapovídá pítí vína — ale dá se do něho trochu pelyňku, řekne se tomu „síla“ a pak je to zcela něco jiného.

Za zdí strážní je ouzký pruh země, půda neutrální, kde se odbývají trhy. Ještě jiné jsou tu v řece ostrůvky, buď vrbovím porostlé a neobydlené, buď mlynářským sídlům sloužící. U pravého, bosenského břehu odpočívá několik dobře stavěných lodí, které přivezly ovoce; jinde táhne lodi proti vodě koňská spřež, zde je táhne křesťanská spřež, nešťastná ráje.

Z ostrovu vede opět dřevěný most k břehu druhému a jsme v Kostajnici turecké. Vlevo za mostem je turecká strážnice, malý domek, slepený z černé hlíny, pokrytý drnem, temný, píd'ovými jen okny opatřený. Podlaha je vlhká, málo upěchovaná hlína, na níž tu sedí, nohy křížem pod sebou, as pět chlapů kouřících z dlouhých dýmek, s bílými turbany na hlavě, modrými kazajkami a spodky na těle, ničím na noze.

*) pluku.

„Jaký to lepší jatagan!“

„Lepší!“

„Dovoleno-li, podívat se na něj?“

Jeho oko zajiskří. Přeměří si mne od hlavy k patě, pak chytne rázem za jílec, vymkne jatagan z pochvy s tak chvatným pohybem, že až couvnu, a — podává mně zbraň svou tak elegantně, že by naši salonní panáčkové byli ho mohli studovat.

Jatagan je ze skvostné, krásně kalené oceli, ostrý jako břitva. Jílec ovinut zlatým drátem a posázen korály a orientálními granáty. Rovněž bohaty jsou bambitky čtítkovy a puška jeho.

„Co stál jatagan?“

„Třicet dukátů.“

„A jaké je tvé nejvyšší právo?“

„Nejvyšší právo? — Zastřelím každého, kdo se rozkazu protiví!“

Půvabné právo!

Vejdou po stupíncích do krámu, ještě tak slušně vypadajícího. Muž as padesátiletý vítá mne, nehýbaje se přitom ale z místa. Vedle něho sedí návštěva, dva jiní turbančící, mužové velcí a silní. Padesátník kyne a sluha přináší mně evropskou židli. „Rád bych něco u vás koupil.“

„Dobře,“ praví kupec a bafá z čibuku dál. Sluha mně přináší čibuk dlouhý, poklekne a zapaluje.

„Z Vídně?“ ptá se po nějaké chvíli pán.

„Ne. Znáte Vídeň?“

„Samé vídeňské zboží,“ a ukazuje čibukem po krámě.

„I ty čibuky?“

„I ty.“ Zase ticho. Po chvílce přinese sluha v malém koflíku, kolem něhož plechová pouzdra, jaká kdys v starých kavárnách pražských sloužila, výtečnou černou kávu. Rovněž dává ostatním kávy. Popijíme, kouříme, díváme se na sebe. Jen po chvílkách zde otázka a tam otázka.

„Možno-li někam podívat se dovnitř domu?“

„O — Nikolič má krásnou zahradu, skoro jako ve Vídni,“ podotýká jeden.

Nikolič, pán krámu, kývá spokojeně hlavou. „Mám.“

V celé Kostajnici viděli jsme jediného člověka pracujícího, štípal dříví. Byl to mladík šatu jednobarvého, chudého, křesťan. Mohamedán zde nepracuje, zůstává práci ženám a křesťanům. Žena spravuje celou domácnost, křesťan odvádí obilí a peníze za najatá pole. Mohamedán lenoší, jí mnoho masité sekaniny, ještě víc kukuřice či rýže, pije mnoho kořalky a vyrostle a rozšíří se, že vypadá jako dub. Krásný, silný to lid! Postavy vysoké, ramenaté, oko samá divoká jiskra, vous hustý černý, obnažená prsa sluncem spálená jako uhlí, nahé ruce samý železný sval. K tomu si pomysli dlouhou tureckou pušku, v pasu vykládané bambitky, jatagan s bohatým jilcem, nějaký ještě nůž, a pak se nevyhni bezbranný — on se zajisté nevyhne! Ani se na tebe nepodívá, vzdor tomu, že jsi cizinec, oko máje před sebe upřené kráčí dál, třeba přes tebe.

Byli jsme návštěvou a tedy sami velmi zdvořilí. Potkali jsme poštu, totiž ozbrojeného jezdce na malém, vzdor tíži jezdcově vesele sobě odfrkujícím koníku. „Dobrý den! Což je pozdě?“ — Jezdec shlédne panský dolů, ani nemukne a jede dál.

Potkali jsme honce, vedoucího pěkného psa na provaze. „Dobrý den! A což byste psa neprodal?“ — Pouhé zavrtění hlavou.

Chlap sedí před domem. „Dobar dan! Kako ste?“ — Kývne hlavou, ale mlčí.

Zde onde vynikne se džbánem v ruce nějaká ženská z domu a kráčí přes ulici. Sotvy nás spatřila, sevřela šátek přes celý obličej. Je-li mlada? Pohyb u všech stejně líný ti to nepoví. Je-li hezka? Zahalena vypadá jako hastroš v poli a nevábí ani k dohádání se. Svrchní její šat — pod nímž dle forem se prozrazujících není žádný šat spodní — je flandající se kus látky hnědé, obyčejně již do špinavé světlosti vyrudlé; hedvábný šátek na hlavě byl kdys žlutý, teď je žlutohnědý.

Mezi dvěma domy sedí a stojí celé klubko žen i s dětmi. Dorostlé všechny se rychle zahalují, sedící stáčejí se v klubko, stojící obracejí se obličejem k domům. Nedorostlé — mezi nimi dívky jen až desítileté — dívají se udiveně na nás, naivní jejich tvářičky jsou pěkné, očka jako hvězdičky. Jen jedna,

jediná Kostajničanka vydržela směle u okna, nezahálíc se při našem přístupu. Snad proto, že byla doopravdy a velmi krásna a že chtěla u cizinců zachovat názory čerpané z východních bájek. Skutečně vypadala v okně svém efektně jako nějaká Doréova kresba. Havraní vlasy jí splývaly ve volných prstencích, pleť její byla sněhobílá, oblé tváře krásně prokvětlé. Zastavil jsem soudruha a zapaluje sobě od jeho cigarety cigaretu svou, chtěl jsem nepozorovaně pohledu se nabážit. Dařilo se okamžik, Turkyně pošilhávala zcela západoevropsky — vtom přistoupí k oknu ještě jedna ženská, stará, ošklivá; vykřikne, zahálí si rychle tvář, chytí mladici za rameno a volá, ukazujíc na nás: „Oni su stajali, da gledaju!“ (Zastavili se, aby se dívali.) Mladice náhle jako by se nesmírně lekla — již odskočila.

Musíme dál. Došli jsme až cigánských budek, obyčejného přívěšku tureckých míst, a vrátili se pak toutéž cestou zase zpět. Vstoupili jsme právě na první dřevěný most, když s druhé strany blíží se mostu houfec Turků.

„To kajmakam kostajnický!“

Kajmakam, malá černovousá postava v bílém prostém kroji, s červeným fezem na hlavě, kráčí v čele, za ním as pět oturbanělých Turků, důstojníků a hodnostářů v kroji bohatém, se zbraněmi v pasu tak bohatými, že representovaly již nějaký kapitálek. Sešli jsme se uprostřed mostu. S obou stran přívětivost, syrobové úsměvy. Kajmakam, jehož chytré oči nás jen přeletěly, podává majoru a mně ruku, podává ji s výše, v kloubu nahnutou, jako stydlivá slečinka k menuetě.

„A to mně draho, že vás vidím,“ dí majorovi.

„I mně je draho.“

„A jakž, jste-li zdráv?“

„Chvála bohu, jsem zdráv.“

„A to mně velmi draho, že jste zdráv. A jakž, je-li sestra zdráva?“

„Chvála bohu, je zdráva.“

„To mně velmi draho, že je zdráva. A jakž, vaši ostatní příbuzní, jsou-li zdraví?“

„Chvála bohu, jsou zdraví.“

„To mně velmi draho, že jsou zdraví. A odkud jste vy, gospodine?“ obrací se kajmakam ke mně.

„Z Bémska, gospodine!“

„Z Bémska? A znám, dobro znám. Kde je Bémsko?“

„Sto mil odtud, k půlnoci.“

„A znám! To mně draho, že vás vidím! Jste-li zdrav, gospodine?“

„Chvála bohu, jsem zdrav.“

„To mně velmi draho, že jste zdrav. Je-li váš otec zdrav?“

„Bohužel otec mrtev.“

„Ah mrtev — toho mně žal. A je-li matka zdráva?“

„Chvála bohu, je zdráva.“

„To mně velmi draho, že je zdráva. A váš bratr, je-li zdrav?“

„Nemám bratra.“

„A vaše sestra, je-li zdráva?“

„Chvála bohu, je zdráva.“

„To mně velmi draho, že je zdráva. A vaši ostatní příbuzní, jsou-li zdraví?“

„Chvála bohu, jsou zdraví.“

„To mně velmi draho, že jsou zdraví.“

Opět se ohne ruka jeho v kloubu, opět nám ji podá jako stydlivá slečinka při menuetě a kráčíme kolem sebe s úsměvy, jako bychom plavali v samém syrobě.

III

V NOCI SPRCHLO, PRACH PŘILEHL, A KDYŽ JSME časně zrána vyjeli z Kostajnice, jelo se čistým vzduchem, rozkošným údolím a pod lazurovým nebem rozkošně cestou proti Uně. Kdo jede z Kostajnice do Nového (v Bosně), volí obyčejně břeh rakouský, pro „větší bezpečnost“.

„Větší bezpečnost —“. Sotvy jsme vyjeli z města, začal následující hovor: „Tamhle ty stromy — vidíte-li, pane? — vysoká hruška a kupka smokví — tam minulý úterek zastavili kupce. Jelo as patnáct vozů pohromadě z trhu, a tu vystoupí na ně tři chlapi i obrali je o peníze, co mohli. Byla prý podívaná, loupežníci nějací nováčkové, třásly se jim ruce,

když prohledávali, ba třásl se i hlas, když veleli, aby první vůz zastavil.“

„A což se kupci nebránili, když jich bylo tolik?“

„Nebránili, třásly se jim také ruce, těžko povídat. Dva chlapi zůstali opodál a drželi namířené ručnice; ručnice se také třásly, jako ocas skřivana, když stojí na hroudě; facka by snad byla pomohla, sotva by byli vystřelili, aby nepřivolali hlídku, ale těžko povídat. Kupci také nestřelili, to už je tak. První přišli o všechny peníze, druzí zapustili tobolky do slámy, a když musili slézt, dali jen málo.“

„Netýrali?“

„Zabijí jen na obranu, dávno se nestalo, skoro není pamětníků. Nežádají víc, než potřebují. Ondy nevezal od kupce... z Dubice nic než sukno. „Kolik potřebuju tohohle na šaty?“ tázal se. — „Čtrnáct loket,“ dí kupec. — „Nešidíš mne?“ — „Vždyť nejsi hora!“ — „Vezmi tedy loket.“ — „Nemám.“ — „A můj nabiják, mnoho-li měří?“ — „Loket a půl.“ — „Naměř tedy!“ Naměřil, a když byl hotov, musil ještě přidat půl lokte pro případ. Dobrý lid!“

„A to věřím! A což Suziíc, hrdina vašich hor?“

„Teď mu hej v horách a slujích, celé pluky ho nenajdou! Ale v zimě bylo zle, každý den honba, ani příbuzní jeho se nevyspali pro stálé prohlídky. Byl prý dobrý voják, ale krev horká! Pro něco — už nevím pro co — byl souzen, myslím, že ho chtěli i oběsit nebo co, však utekl. Od té doby největší nepřátelství mezi ním a poručíkem... té jeho setniny, který byl také při soudu. Jsou si stále v týlu, už se také několikrát drželi, ale vždycky bez výsledku. Jednou číhal Suziíc v úzké úžlabině, chybil se a utekl, mysle, že má poručík revolver, ale ten ho náhodou neměl, nemohl tedy pronásledovat. Před nedávnem měl poručík ve vlastním svém obydlí půtku s bratrem Suziícovým, který je též v setnině. Bratr hrozil, že má „vuka u šumi“ (vlka v lese), a poručík ho vyhodil. Silný muž a udatný, ale teď musí ještě více pozor dát.“

„Suziíc také nezabijí?“

„Také jen na obranu. Není tomu dávno, přepadl mladého popa. Ten se tak bránil, že dostal Suziíce na zemi pod sebe; už bylo zle, ale soudruh střelil popa do lebky.“

Příjemný hovor, a mezitím letí vozík jako šíp, kopyta koníků cvakají, že milo. Potkáváme rolníka jedoucího do polí, pastuchu ženoucího prasata, oba mají dlouhou pušku na plecích, bambitky v pasu, všeobecná ta ozbrojenost vyjímá se krásně a dojíká zvláště. Mimo to, i když nejsou v uniformě hraničářské, činí veskrz stejný národní kroj již uniformitu. Černý širák nebo modrá vojenská, tak zvaná „táborská“ čepice na hlavě, modrá soukenná kazajka bez rukávů, bílá košile přes bílé, široké spodky. Mnohý má i v nejparnějším letě kožich neb houňovitou gajdu přes rameno, slouží mu v dešti, chrání také dobře při noclehu na vlhké půdě. Někdy kráčí kolem nás muž a žena, vlastně mužik a ženuška, párek k neuvěření mladý. Napřed jde hlava, muž, za ním kluše žena a nese ručnici. Proto se žení tak mladě, že všichni členové celé, třeba velké rodiny, žijí v komunitách, „zádrugách“, a že starešinovi rodiny záleží na získání pracujících rukou.

Někdy také, ba dost často, setkáváme se s hraničářskou hlídkou, dva — tři muži silnou. Je buď na pochodu, nebo cídí si pušky v stínu stromu, nebo smaží si kukuřici u boudy, z roští nastavené. Zavoláme si jednoho hraničára k vozíku, aby nám ukázal svou zbraň. Puška i bambitka jsou pěkně vykládány, čistě drženy, ale upraveny posud jen na kámen, mnoho by nespravily. Naproti, na břehu tureckém, jsou pravidelně vystavěné vojenské sruby. Jsou patrně pevný, dosti prostranný, s patra vysoký, nahoře opatřeny kolem dokola pavlánem, s něhož turban tureckého vojáka čouhá do kraje. Ty sruby jsou podle rakouských, jichž zde ovšem nevidíme, jež jsou ale tam dál dole k Srbsku.

Zato na druhé straně není stavení jiného a zde přec každou as hodinku vesnice nějaká. Hraničářské vesnice vypadají převětivě, stavba domků je zvláštní. Často mají nad přízemím ještě jedno patro, které je širší podstavce a co arkýř vyčnívá. Do prvního patra jdou schody zvenčí, kryté střechou. Spodek je povýšen nad zemí, po délce i šířce jsou v zem zapuštěny tři neb čtyry žernovy, přes něž jdou klády a na kládách těch teprv postaven dům. Četné ouly a sušírny na kukuřici dodávají hraničářské domácnosti další zvláštní ráz. Ouly jsou hlísněny, velikosti a tvaru cukrových homolí. Sušírny, kde jsou

taktéž z hlíny slepeny, vypadají jako vozejčky plachtou potažené; nahoře mají vpřed i vzad velké otvory, kvůli průvanu. Jinde jsou pleteny z proutí, velmi dlouhé, oblé a kvůli škůdcům zvířatům vysoko upravené.

Jedem druhou vesnicí. Je právě velký den Ivanův (sv. Jana Křtitele) a v hospodě plno. Muži i ženy, „čáše“ vína v rukách, jsou uprostřed jizby, zpívají a tančí „kolo“. Sehrnou se k oknům, smějí se mým plným vousům, že prý mám „bradu jako Turek“.

A zas letíme dál, krajina vždy půvabnější, rozhlídka vždy krásnější. Zvláště ta Una svými zelenými ostrůvky člověku udělá. Ostrůvky ty vesměs patří Turkům, ale nedbají jich. Jeden z nich je pokryt výborným, rozhlášeným křenem. Křesťané jej kopali, rozváželi a prodávali, aniž Turkům něco napadlo. Konečně je napadlo přec a chtěli sami využívat. Dal si kajmakam nakopat nůši křenu a — uvařit. Sotva ale ochutnal, hned zas vypliv a nechává křen nadál hloupým křesťanům.

IV

NOVI JE MĚSTO ČISTĚ MOHAMEDÁNSKÉ. MIMO bosenské poturčence netrpí v sobě jiných obyvatelů než cigány, kteří mají opět své zvláštní zde předměstíčko, as třicet domků bídnych zrovna u břehu Uny, bídny to vstup do bídneho města. Křesťanská ves s bílými svými zděmi a šindelovými střechami stojí o půl hodiny dál, až tam na hoře, v samé již šumě.

Na rakouské straně je tu opět kamenná strážnice, skoro malá tvrz, jenže již silně opelichaná. Obrovská morušová aleje jde až k strážnici; moruše jsou právě zraly, země je jimi jakoby sněhem pokryta a hejno dětí, s fezy na hlavách, sbírá je do košíků. Jsou to děti chudiny novské — mnoho tam hladové, protože především líné chudiny, ač také několik velmi bohatých kupců.

Obrovský, dobře stavěný most dřevěný přes řeku je oběma konci na půdě bosenské, mezi Rakouskem a Tureckem je tu jen přívoz velmi primitivní, k němuž mimo to po hlinitém

svahu, na němž pevně se vrbin chytati třeba, sestup hůř než nepříjemný. Řeka je tu sice klidna, avšak velmi hluboka, loďka jako indické kanoe jednoducha, z mocného kmenu vydlabána. Jen na nějaký palec nese se okraj nad vodou a třeba na ní balansovat jako na provaze.

„Máte tu nějaké příjmy?“ ptám se přivozníka křesťana.

„Měl bych, ale d'ábel Turek vybírá také, aby mu pán bůh několik set hromů do jeho šedivé brady nasypal!“

„Dábel“ dívá se z druhého břehu ze svého domku, turecké to celnice, na nás. Klasická hlava, hustý sněhobílý vous jde mu po pás, zpod bílého obočí svítí černé oko s mladistvou jasností. Vedle celnice vlaje na vysoké žerdi turecká zástava, půlměsíc v krvavém poli. V pozadí, nad šindelovými střechami města trčí tenké věže dvou mešit, na nich jasně blýští se pozlacený půlměsíc. U břehu stojí řada peroucích dívek, cikánek. Nejsou zahaleny. Jejich pohyby jsou svěží, vzrůst pěkný. Není pochyby, že ta zjevná krása na „věřící“ mnohem více působiti musí než ty ošumělé postavy zahalených Turkyň.

Po legitimaci nikdo se neptá, usadíme se tedy v městě zcela jednoduše. Město je velmi nepravidelné. Kam se komu zlíbilo, postavil si dům, i obehnal jej zdí vysokou, takže jen z jisté dálky střechu zhlednouti lze. Bylo by to město samých klášterů, kdyby obyvatelstvo mužské nebydlelo na ulici. Veškeré ulice jsou jakoby jediný bazar, budka vedle budky, v jedné krám, v druhé dílna. Dílen je menšina, krámů většina, řemeslo vyžaduje práce, při obchodu sedí a kouří se pohodlně. Sám „imam“ novský je obchodníkem. Když byl věřícím s minaretu zvěstoval, že „svět je tuze špatný“, sleze zase dolů do krámu svého a prodává tabák a hrnky. Jeho pohyby jsou k neuvěření líné, a když slezal s věže, zdálo se, že všechna zvěstovaná špatnost světa vlezla mu do nohou, tak těžce jimi hýbal.

Před mešitou stojí četník turecký, točící v ruce měchýř na tabák. Vyčkává tabáčníka a imama. Zbraně v jeho pasu blýští se, jako by byly ze samého zlata a drahokamů. Přistoupím k němu, abych si ty skvosty jeho prohlídl.

„Dobrý den,“ pravím.

„Dobrý den,“ a ukloní se dvorně.

„Jaký to lepý jatagan!“

„Lepý!“

„Dovoleno-li, podívat se na něj?“

Jeho oko zajiskří. Přeměří si mne od hlavy k patě, pak chytne rázem za jílec, vymkne jatagan z pochvy s tak chvatným pohybem, že až couvnu, a — podává mně zbraň svou tak elegantně, že by naši salonní panáčkové byli ho mohli studovat.

Jatagan je ze skvostné, krásně kalené oceli, ostrý jako břitva. Jílec ovinut zlatým drátem a posázen korály a orientálními granáty. Rovněž bohaty jsou bambitky četníkovy a puška jeho.

„Co stál jatagan?“

„Třicet dukátů.“

„A jaké je tvé nejvyšší právo?“

„Nejvyšší právo? — Zastřelím každého, kdo se rozkazu protiví!“

Půvabné právo!

Vejdu po stupíncích do krámu, ještě tak slušně vypadajícího. Muž as padesátiletý vítá mne, nehýbaje se přitom ale z místa. Vedle něho sedí návštěva, dva jiní turbančící, mužové velcí a silní. Padesátník kyne a sluha přináší mně evropskou židli. „Rád bych něco u vás koupil.“

„Dobře,“ praví kupec a bafá z čibuku dál. Sluha mně přináší čibuk dlouhý, poklekne a zapaluje.

„Z Vídně?“ ptá se po nějaké chvíli pán.

„Ne. Znáte Vídeň?“

„Samé vídeňské zboží,“ a ukazuje čibukem po krámě.

„I ty čibuky?“

„I ty.“ Zase ticho. Po chvílce přinese sluha v malém koflíku, kolem něhož plechová pouzdra, jaká kdys v starých kavárnách pražských sloužila, výtečnou černou kávu. Rovněž dává ostatním kávy. Popijíme, kouříme, díváme se na sebe. Jen po chvílkách zde otázka a tam otázka.

„Možno-li někam podívat se dovnitř domu?“

„O — Nikolič má krásnou zahradu, skoro jako ve Vídni,“ podotýká jeden.

Nikolič, pán krámu, kývá spokojeně hlavou. „Mám.“

„Ah?“

„Libo-li, možno tam zajít.“

Vstanem a jdem až k jedné z vysokých zdí. Nikolić zaklepe na dvířka. Po chvílce otevrou se dvířka, as dvacítiletý mouřenín, černý jako pálená kost, směje se na nás.

„Koupil jsem ho v svatém městě (Mekce) za sto dukátů. Miluje mne, ve všem se na něho spolehnu, všechny klíče má. Ožením ho brzy.“

„S bílou?“

„S cigánkou, aby byli plodni.“

Prohlížíme zahradu as na půl korce velikou, v níž dosti úpravy, i altán s drnovým nízkým, ale jako pohovka širokým a dlouhým sedátkem. Květiny jsou druhů u nás v zahradách taktéž obyčejných, ale chválím každou a Nikolić má patrnou radost. Konečně se mně poroučí a doprovodí mne místo do svého domu — ven.

Zajdu naproti do kavárny. Nízké čtyry stěny holé, kolem dokola nizounký divan, že mně, usednuvšímu po evropsku, jdou kolena až po bradu. As pět Turků tu sedí, kouří a popijí. Když jsem vešel, podívali se na mne, nyní ale hledí zas jen před sebe. Neodmlčeli se schválně kvůli mně, neboť byli dříve už také mlčeli. Za několik minut sleze kavárník s nízké pece, na níž každý koflík vaří v plechovém náčiní zvlášť, a postaví přede mne černou kávu i podává tabák. Kouřím, piju a mlčím jako ostatní — rozkošná zábava! Káva mne silně rozpaluje, zaplatím brzy a jdu.

Vyjdu na pahrbek, na němž hřbitov. Zcela volný do něho přístup ze všech stran. Vrchol nahého pahrbku korunuje obrovská višně, velká jako vyrostlý náš dub. Po větvích její plno mlsajících kluků, jichž fezy červenají se mezi tmavým listím jako granátový květ.

Hroby jsou dost těsně pohromadě, v žádném ale pořádku, mnohé zapadlé. Nad každým trčí štíhlý sloupek, jehož svršek upraven jakoby v krk a turban. Na některých hrobech stojí čtyry kamenné relífy, sarkofág to bez víka a bez dna. Prohlížím neznámé mně písmo a znamení relífů, tu přijdu u jednoho z nich též na znamení masonské. Tedy i zde žijí freimaureři! —

Ted' ale musím stůj co stůj do nějaké turecké „domácnosti“. Navštívím politického přednostu novského, gospodina „mudira“.

V

AČ JE NOVI MNOHEM VĚTŠÍ A BOHATŠÍ NEŽ Kostajnice, přec je, kvůli vrchnímu veliteli v Kostajnici rakouské, v Novém jen „mudir“, podřízený „kajmakama“ kostajnického. Novi má, nejspíš že ještě po křesťanech, zbytky hlubokých příkopů a vysokých obranných zdí, porostlých travou, roztrhaných kořáním živících se na nich keřů a stromů. Taktěž dvě obranné věže má, zpustlé a drolicí se, a v jedné z těch bydlí gospodin mudir.

K věži vedou pískovcové schody, tak rozválené, že člověk nesmí ani oči pozvednout a někdy nohy až k prsoum zvedá. V druhém patře bydlí mudir.

Otrhaný a záplatovaný čahoun, jeden z bašibozuků mudirových, kloní se na uvítanou. Chlap je bos a má tak špinavé nohy, že by mohl mezi prsty kukuřici pěstovat; v Bosně ale pozemky plýtvají.

První předsín' je zcela prázdná, strop je již olysalý, na stěně odstává malta. Druhá předsín' je ještě zpustlejší a k tomu ztemnělá. Přes šir' její natažen provázek, jako u nás po půdách na prádlo, a na provázku, as uprostřed, visí žlutý zvoněk. Počátek provázku vychází z odevřených dveří — salonu to gospodina mudira.

Bašibozuk vešel napřed, vyšel a jsme vpuštění. Mudir kráčí naproti nám a podává ruku, hezky velkou a v poměru k velikosti též nečistou. Vysoký to, kostnatý muž, suchá tvář jeho je oholena, oko šedivé, pronikavé, na hlavě má místo turbanu jen domácí fez. Nutí mne, abych sedl, i ukazuje k účelu tomu na místo u okna, opatřeného vzadu polštářem. Byl zde patrně seděl sám a protož bráním se velmi opatrně, neboť vím již, že Turci v bytech svých — nebydlejí sami, ba že i na vlastním těle svém přejí volného pobytu oněm tvorům, proti kterým my hřebenů užíváme. Konečně jsme usedli.

Odříkal celou řadu otázek po zdraví mém, otce, matky, bratra, sestry i všech ostatních, a každá odpověď buď ho

rmoutí, buď těší a chválí za to boha. Když skončil, začínám zas já tentýž proud otázek, chválím boha, abych ukázal dobré vychování, a rmoutím se, že jeho dvě ženy obě nezdrávy, takže je musel poslat někam, nevím až kam — ale to vím, že to patrná lež, jen aby mou západní zvědavost odbyl. Mezi tím nacpal dlouhý čibuk, zapálil vlastnoústně, mlasknul si, utřel si ústa, čibuk ale neutřel a podal mně uslintaný. Věděl jsem, že bych spáchal urážku, kdybych užil šátku nebo dlaně — proto: trp, kozáče! Pak nacpával pro sebe čibuk druhý a mezitím jsem měl za obapolného mlčení příležitost, rozhlédnout se po jizbě.

Strop byl černý hambálek a hnědá krokev, podlaha špina, zčástky pokryta prostou rohožkou. Dvě stěny byly skoro samé okno, jenže vyvěšené, takže při otevřených taktéž dveřích stále silný tu průvan. Pod okny a podél třetí stěny běží nízký divan, potažený světlobarvou, dávno nepranou látkou. Nahoře podél stěn těch běží úzká polička. Je zcela prázdná a patrně se mine zde s životním svým účelem. Jen v jednom konci je na ní as půl libry popsaneho i nepopsaneho papíru, pak inkoustová lahvička a v ní husí brk, patrně archiv a kancelářské potřeby gospodina mudira. Naproti vedle dveří stojí velká kamna, vystavěná z malých kachlíků, velkými konickými prohlubinami opatřených; taková kamna byl jsem již u Slovinců a Horvatů našel. S jedné strany kamen velká zavřená skříň dřevěná, s druhé strany ometené koště, jsme s náradím hotovi.

Mudir docpal, nadzdvihne se a zatáhne za konec svislého provázku. Vidím ze svého místa, jak v předsíni zvonek pošine se po provaze kousek dál a zas zpátky, přitom zazvoní. Bašibozuk přiběhne. „Vatre!“ (ohně) velí mudir. Bašibozuk odkvapí a vrátí se s kleštěmi v ruce, v nichž kousek dřevěného uhlí. Mudir si zapálí a zadívá se do protější zdi, jako by mne zde ani nebylo. Zase se po chvílce nadzdvihne k provázku, zazvoní a velí bašibozuku, aby navařil kávy — „panské“ kávy, dodává. A zase hledí do zdi a já mlčky do něho.

„Krásná tu vyhlídka na Unu,“ pravím konečně a ukazuju čibukem jedním i druhým oknem ven do rozkošného údolí.

Mudir obrátí hlavu ke mně a praví: „Dobrá voda.“

„Jak — pijete ji?“

„Pijem.“

„A nemáte tu „živé“ vody?“

„Máme, ale Una blíž, a staré studně zasypány.“

Mlčíme zase chvílku a kouříme dál. „Viděl jsem dole vůz,“ pravím pak, „kola máte z několika nerovných kusů, neokovaná; kde kus zapadá do druhého, je kvůli síle hrb, kolo má několik rohů, proč je neokováte?“

„Je dřevo — neviděl jsem, že by kolem stromu rostlo železo.“

„Kolem vás také neroste kaftan!“

„Pravda,“ praví mudir a mlčí.

Kuchař přináší kávu a malilinké koflíčky. Nalije kávy a postaví před nás na zem. Mudir kývá, aby se uchem sehnul k němu, a šeptá mu něco. Bašibozuk se mně ukloní a běží ven. Po chvílce přijde a přináší dřevěnou židli, evropského útvaru sice, ale sbitou jen z nenatřených, skoro také neohoblovaných prkýnek. V slavnostním pohybu staví ji přede mne a koflík s kávou na ni. Pozoruju na něm a na očích mudirových, že židle ta náleží as ke skvostům domácnosti mudirovy.

„Lepé sedadlo,“ divím se.

„O lepé,“ kývá mudir, „koupil jsem v Kostajnici!“ Nato vstane, odevře skříní, vyndá z ní kornout a dá mně z něho do kávy kus cukru, velký jako celý koflík. Učiní totéž sobě a usedne zas.

„Dobrý tu lid, jakž?“

„Nedobrý. Jen tři tisíce piastrů ročně.“

Přemýšlím o té dobrotě i vládní upřímnosti a dívám se přitom na cukr, pomalu se rozpouštějící. Již sklouzl do koflíku, ale nevím, jak teď zamíchat. Přemýšlím, mám-li to učinit prstem či čibukem, vtom se zželí mudiru mé neohrabanosti a přispěje mi. Vezme uvedené již v seznamu salonního mobiliáru ometené, špinou a stářím do stříbra zešedivělé koště, utrhne vyčuhující proutek a — zamíchá mně jím kávu.

Trp, kozáče! Vypil jsem rychle a bez ohledu na možné nebezpečí, a rovněž rychle jsem se poroučel — neboť pohostinnost mudirova neměla snad konce a koště mělo ještě mnoho proutků.

Mudir mne doprovodil do předsíně, bašibozuk až ke schodům. Na prvním odstavci schodů viděl jsem řadu odevřených jizeb. „Co to?“ ptám se.

„To tamnice“ (vězení), dí bašibozuk.

Neměli ani jediného vězně, i vešel jsem do vězení prvního. Nebylo tu mnohem hůř než nahoře v salonu gospodina mudira. I velká kamna tu měli, z kusých mříží v oknech nemusil mít nikdo strach, výhlídka okny nekriminálně krásna a světla dost. Použil jsem světla toho a prohlídl hned důkladně šaty své, neodnáším-li mudirovi nějakého jeho nájemníka v nich.

VI

(Nocleh v Žirovici)

KDYŽ JSEM NAJÍMAL VE DVORU, ŠTACI NA HRANICI turecké poblíž Nového, o polednách malý vozík s malým kočím a malými koníky, říkali všichni, i pan nadporučík i pan hospodský i pan kočí: „Do večera jste v Glině.“ Důstojník obrátil se přitom na ozbrojeného desátníka — nenechávajíť tam cestujícího rádi bez vojenského průvodu od štace k štaci — a pravil mu velmi opravdově: „Svou hlavou ručím mi za bezpečnost tohoto pána!“

A když se na štaci druhé střídal desátník s desátníkem, ptal se zas komandant setník: „Kam že je dnes ještě libo?“ — „Do Gliny! Nemožno?“ — „Inu — konečně je všechno možno!“

A třetí štace je Žirovica a zde nebyl komandant žádný, neboť si byli právě poručík komandující a poručík jemu přidělený se serežány vyjeli někam na pány loupežníky. Vyčkat jich příchodu kvůli další stráži by mně nebylo ani napadlo, ale zrovna před vsí dostihl nás strašný liják a museli jsme rychle k hospodě. „Kam dnes ještě, pane?“ táže se hospodský, rozený Lublaňčík. — „Do Gliny!“ — „Do Gliny?“ táže se zas všecek udiven. „To nemožno!“ — „A proč? Daleko?“ — „O daleko a nebezpečno! Bude pršet do večera, cesta beztoho špatna, mnoho zlých lidí, a k tomu se zrovna zde za vrchem strhl most, potmě nenaleznete brodu.“ — „Eh

uvidíme!“ — „Ne, neračte! U mne dostanete dobrou postel, časně zrána můžete dál a páni důstojníci také se do té doby vrátí z výpravy.“

Kočí byl již zmalomyslněl. „Zůstaňme,“ prosil, „rád bych o den dřív se vrátil se svými koňmi, ale když nemožno! Do rána si odpočinou, poběhnou jako lišky, beztoho bych teď musel hodinu krmit —“. — „Tedy krmte, pojedem!“ —

Hospoda byla velmi jednoduchá. Pod průjezdem do dvorku stál jediný stůl s jedinou lavicí pro hraničářské obyvatele. Zvenčí vedly kryté dřevěné schody do prvního patra a zároveň obydlí hospodského, které se skládalo z malé světnice, opatřené opravdovou prkennou podlahou, z tmavé kuchyně a komory, jen vypěchované hlinou. Na výstupku nad schody stál také stůl, poskytující nejvýš čtyřem osobám místo, a sem mně postavil hospodský víno a položil bílý chléb. Odtud jsem viděl, jak mým koníkům seno chutná, a pobádal jsem rozmrzelého vozku ku spěchu.

Neseděl jsem dlouho sám a také zvědavý hospodský nebyl pak jediným mým společníkem. Zvěst o příchodu cizince — „hraběte“, slyšel jsem později v noci — rozlítla se malou Žirovicí a za krátkou dobu praskaly schody pod těžkými kroky žirovického popa. Byl to muž mladý, postavy obrovské, neobemknutelné, ramenou takřka skalnatých, ale tvář jeho byla mírná, dobrá. Oblečen byl v obyčejný zde kroj kněžský: tmavomodrý dlouhý kabát a objemný černý širák. Dlouhé vlasy splývaly mu až na ramena a mastily límec kabátu beztoho ne právě nového. Zjev to zvláštní, plný síly a zase trochu sešlý, chudobný a přitom sádelný. Sotva zasedl a již mne začal bavit o tom, jak mnoho mu zde schází, jak mnoho má práce, jak málo peněz — chudá obec, mnoho dětí — člověk toho má od českých učitelů doma dost — volal jsem na vozku, aby si přispíšil.

A zase praskaly schody pod těžkými kroky a vyškrábal se po nich nějaký přítel popův. Hubený, malý, ditto přiošumělý, ale velice velmi opilý. Jeho tvář byla náruživá, potrhána, jeho šat tak půlpopský, připadal mně jako hraničářský „Olaf“. Nutil se do řeči, obočí jeho lámalo se namaháním až v nejostřejším úhlu, začínal pořád o něčem, nebylo mu ale rozu-

mět pranic. Jen tomu jsem rozuměl, když vyzdvihl sklenici a ťukal o mou; nazdravili jsme se za pět minut as dvacetkrát — volal jsem na vozku, aby si přispíšil.

Začalo terceto domlouvací. Hospodský nabízel postel „tichou a čistou“, pop líčil nebezpečí, Olaf sliboval, že zůstane kvůli zábavě u mne a chtěl mne hubičkovat — poručil jsem vozkovi již velmi rozhodně, aby skončil.

Nebe bylo pod mračny, den se již ztemňoval, když jsme se hnuli od hospody vzhůru do vrchu — „poslední vrch, pak přijde samá planina a pěkná cesta až do Gliny,“ pravili.

Pršelo ještě drobně, obalil jsem se plédem a kráčel pomalu za pomalu se vzhůru škrábajícími koníky. Avšak brzy jsem pléd zase shodil, bylať cesta příliš příkra, pět minut a jsi v potu. Nejen příkra, i nesjízdna takměř. A čím výš tím huř. Jedna kolej o loket vyšší než druhá a hned zas nižší, a někdy uprostřed „cesty“ kámen, vlastně balvan, tak vyzývavý, že se musel vozík nadsadit, ba přenést. Přitom se setmělo již tak, že jsme viděli jen na málo kroků před sebe. Kočí táhl koně pracně za uzdy kupředu, já pracně strkal a zdvihal vůz. Již jsem začal se rozmrzovat, když tu náhle zazní od hřebene vrchu dusot koňský. Ještě několik kroků a shůry zazní velitelské „Stůj!“

„To se rozumí!“ míním mrzutě a pobádám vozku kupředu.

Opět „stůj!“ a je mně, jako bych slyšel cvakání bambitky. Vozka zarazil.

Klusot se blíží, zároveň znějí řinčící o kamení šavle — co to může být, nebezpečného nic, — nejspíš že se žirovičtí důstojníci vracejí z výpravy. Skutečně! Již tu stojí přede mnou oba, jedna postava velká, druhá malá. Za nimi jdou volní jich koně, ti se nezastavují a jdou známou jim cestou k domovu dál.

„Kdo jste?“ ptá se vyšší postava, v jejímž hlase slyším ozvěnu dřívějšího „stůj“.

„Cestující, libo-li.“

„Odkud?“

„Zatím z Bosny.“

„Kam?“

„Do Gliny.“

„Do Gliny — ted' — tady —“ a postava ustoupí na krok.
„Máte pas?“

„Nepotřebuju ho v Rakousku co Rakušan.“

„Oho — jen ukažte.“

„Je tma.“

„Však my si posvítíme.“

Pas byl vyndán, sirky svítily. Při světle jich viděl jsem v kulatém obličejí menšího důstojníka stopy rozjařené veselosti, obličej vyššího byl snědý, chladný a měl, obrácen k pasu, velmi opravdový ráz.

„Jste z Prahy?“

„Ano.“

„Z Prahy!“ volá menší a bičík jeho vesele zafičí vzduchem.

„To jste Slovan?“

„Nu ovšem!“

„O Prahu znám!“

„Do Gliny nemůžete,“ začíná zas druhý, „nedojel byste ani do rána. Hned tu pod vrchem je strhaný most.“

„Vím.“

„Desetkrát byste zlomil vaz, cesta je také jinak nebezpečna — jsem odpověden za vaši jistotu. Vraťte se s námi, vyspíte se dobře a časně zrána dám vám serežány s sebou!“

„Pojd'te s námi, dobré víno máme, tuze dobré!“ nutí zas menší a bičík jeho hvízdá si ve vzduchu celou škálu.

„I pojd'te jen — musíme za koňmi, jsou již daleko napřed.“

Rychle jsem se nyní rozhod. „Zpátky!“ kážu vozkovi. Pomohu vozíku, aby se v úzké cestě obrátil, a zas to jde toutéž hrbolitou cestou zpět dolů tam, odkud jsme vyjeli.

Podle mne kráčí menší důstojník a vypravuje o Praze. Každé slovo je sproveděno veselým šlehnutím, raděj jsem se držel o několik palců dál, abych potmě nepřišel o oko.

— — — — —

Až mne to rozmrzelo, že komandující poručík tak důkladně vypovídá hospodského i s rodinou jeho, která se teprv musila hrabat z postele. Vnesli mé věci sem a byli jsme s důstojníkem sami. Druhý důstojník zůstal venku — ne náhodou.

Stáli jsme proti sobě.

„Tak prosím, teď se mně svěřte,“ praví poručík hlasem přidušeným.

Vytřeštil jsem oči. „Svěřit? — To bych rád věděl čím!“
„Vším, pane.“

„Nu, pane, tedy tím, že bych prosil za vaši protekci, abych dostal opravdu čisté lože.“

„Dostanete. Ale — abychom času neztráceli — svěřte se mně již.“

„Co mám svěřit? Kdo jsem, víte.“

Poručík se usmál. „Bud' stojíte výš než já a pak musím já se vám představit, nebo stojím já a pak je naopak.“

„To je zle, jsem český spisovatel, neodvislý člověk nahoru i dolů, nikdo nade mnou a nikdo pode mnou. Vždyť jste viděl můj pas.“

„Prosím, ukažte mně jej ještě jednou.“

„Zde.“

Studoval jej chvíli, pak řekl: „Musím vám říci, že jste a r e t o v á n.“

„Stojí to v pase? — A proč?“

„Jsem zde velitelem — a mám moc k tomu. Ale — víte co — nechte mne prohlídnout všechny své věci.“

„To ne.“

„Tedy musím trvat na tom, že jste mým vězněm.“

Myslíl jsem si: Už ta pražská policejní „trojka“ je pěkná věc, jakápak je as ta žirovická! — Zítra pak do Gliny kdo ví jak, pak zase v Glině mrzutosti — Konečně, ať si ty košile a punčochy, boty a knihy prohlídne — že ne? — A nahlas jsem pak řekl: „Prohlízejte si, ale teď prosím, d ů k l a d n ě, abych byl prost všech nepřijemností dalších!“

Bud' to byla příliš velká praxe nebo příliš velká nepraxe a tedy úzkostlivost, ale matka nemůže s větší důkladností probrat garderobu svého jedináčka, který jede po prvé od ní na studie, než probíral pan komandant vak můj. Step košil nesmírně ho zajímal a zobracel každou, spodky natrás, snad aby se přesvědčil — o jich délce, do bot strčil podivným způsobem ruce, slovníku nevěřil, že je slovníkem, české zápisky jsem mu musil přeložit, aby viděl, jak srovnávají se s horvatštinou. Při tom všem ale nejvybranější, opravdová zdvořilost,

jejíž salonní tón zde v té horské pustině překvapoval, celou proceduru mírnil a leckde jinde by vzorem býti mohl.

Konečně jsme se dostávali na dno. Tu jsem sobě vzpomněl, že jsem v Benátkách byl koupil jarmareční italské písně a těmi dno vaku vytapetoval. Nebylo sice na nich pranic, byly as tak „národní“ a zrovna tak hloupy jako jsou jarmareční písně české, ale mžikem mne projely dvě myšlenky; za první přec jsem nevěděl, nehodlá-li pan důstojník stůj co stůj mít na mně jedno číslo svých akt, a za druhé jsem nevěděl, umí-li italsky. Umí-li, je arci hej, neumí-li ale, může snadno chtít považovat ve kvartu vytištěné písně za jakés třeba proklamace, které lepím na hraničárské výběžky Krasu. Tvářím se tedy náhle již velmi netrpělivým a rozhořčeným.

„Pane, dovolte,“ pravím, „řekněte mně, proč u vás neplatí dobrý rakouský pas! Mám jej na cestách vždy při sobě, ale ve Francii, Itálii, Belgii, v Německu, ba ani v Turecku jsem ho nepotřeboval, jediná země, kde jsem ho kdy potřeboval, je Rakousko, a tu mně není zas nic platen. Proč se tedy vydávají a proč se platí za ně kolek!“

„Jen se, pane, nerozkvašujte!“

„Ale už jsem rozkvašen!“

„Nu tedy toho už nechme. — Vy se mně líbíte, pane!“

„Radš bych byl viděl, kdybych se vám byl líbil před půl hodinou, ale už mám ten malér, že se líbívám až později,“ míním a skládám zas věci. Důstojník odevře dveře a zavolá druhého důstojníka. K zároveň vstupujícímu hospodskému praví: „Ať je nocleh dobrý pro toho pána a přineste nejlepšího vína! Cokoliv přijde na stůl, jde na můj oučet. Ráno o čtvrté hodině máte zde bezpečnou stráž, která vás doprovodí přes celé pohoří, pane.“

Poděkoval jsem se za dvorné a pohostinské nabídnutí, přijímaje je v celém dosahu. Nocleh byl pak poměrně věru dobrý, postel čista a bíla, ani to neškodilo, že kuřata v téže komoře po celou noc tíkala a ráno i s kvočnou na mé lože vyskočila, alespoň jsem nezaspal.

Víno ale bylo vzorné a zábava při něm nenucená a co nejpestřejší. Podivil jsem se, jak mnoho ti muži v těch horských pustinách zdejších přece čtou a k jak dobrým úsudkům

se dopravují. Zábava byla vždy čilejší a víno jakoby pořád lepší — už ani nevím, kolik jsem v průběhu a nakonec obdržel hubiček.

Mezi rozmluvou potázel jsem se přec:

„Prosím vás, zač jste mne vlastně měl?“

„Víte, už jsem tu dlouho, ale pro svou pouhou zábavu tou cestou ještě žádný cestovatel nešel.“

„Dobře, zač jste mne tedy měl?“

„Z počátku za vídeňského ouřadníka a pak —“

„Pak?“

„Za emisara. To je až hrůza, co se potuluje světem maďarských, ruských, polských a českých emisarů!“